

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Násilné chování fotbalových fanoušků

Magdaléna Javůrková

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

Násilné chování fotbalových fanoušků

Magdaléna Javůrková

Vedoucí práce:

PhDr. Tereza Zíková, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala především své vedoucí bakalářské práce PhDr. Tereze Zíkové Ph.D. za její odborné vedení a poskytnutí cenných rad. Velký dík patří také všem respondentům, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout.

Obsah

1 ÚVOD	1
2 TEORETICKÁ ČÁST	3
2.1 Sportovní diváctví	3
2.2 Vymezení pojmů	4
2.2.1 Násilí	5
2.2.2 Agrese	5
2.3 Fotbalové chuligánství	8
2.3.1 Typologizace fotbalových návštěvníků	11
2.3.2 Projevy fotbalových chuligánů	13
2.3.3 Příčiny vysvětlující fotbalové chuligánství	15
2.3.3.1 Sociologický přístup	15
2.3.3.2 Teorie subkultur	16
3 PRAKTICKÁ ČÁST	20
3.1 Metodologie	20
3.1.1 Polostrukturovaný rozhovor	20
3.1.2 Výzkumný vzorek	22
3.2 Analýza dat	24
3.2.1 Cíl výzkumu a okruhy témat	24
3.2.2 Interpretace dat	25
3.2.2.1 Popis fotbalového chuligána z pohledu fanoušků	25
3.2.2.2 Projevy fotbalových chuligánů z pohledu fanoušků	27
3.2.2.3 Zkušenosti fotbalových fanoušků s chuligány	31

3.2.2.4 Příčiny fotbalového chuligánství z pohledu fanoušků	33
3.3 Shrnutí výsledků výzkumu a diskuze.....	35
4 ZÁVĚR	40
5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	42
6 RESUMÉ	45
7 SEZNAM TABULEK.....	46
8 PŘÍLOHY.....	47

1 ÚVOD

Fotbal je celosvětově nejpopulárnějším kolektivním sportem. Je to fenomén, který má největší fanouškovskou základnu, protože se dá hrát snad na celém světě. Fotbaloví diváci bývají označováni za nejproblémovější publikum. S fotbalem jde ruku v ruce fanouškovské násilí na stadionech, které je pro spoustu lidí nepochopitelným jevem. V oblasti sportovního diváctví je tak největší pozornost věnována právě negativním jevům fotbalového chuligánství. Tato práce popisuje fotbalové chuligánství z pohledu dnešní doby a zaměřuje se na jeho aktuální projevy a příčiny, které vedou fotbalové fanoušky k tomu, že se přidají k fotbalovým chuligánům. Cílem je nahlédnout na fotbalové chuligány jako na sociální skupinu s vlastní identitou utvářenou na stadionech i mimo ně a popsat tento fenomén z pohledu fotbalových fanoušků. Důraz je kladen zejména na jejich názory a pocity, jak oni sami vnímají fotbalové chuligánství a zda s některými projevy chuligánů sympatizují nebo naopak je odsuzují. V celé práci se bude používat pojem fotbalové chuligánství vymežující skupinu agresivních fotbalových fanoušků.

Práce se skládá z teoretické a praktické části. Úvod teoretické části se věnuje obecné charakteristice sportovního diváctví a jsou zde vymezeny dva základní pojmy spojené s fotbalovým chuligánstvím, a tím je násilí a agrese. V další části se práce zabývá již samotným popisem fotbalového chuligánství. Je zde uvedena základní klasifikace návštěvníků fotbalových stadionů, neboť je důležité si uvědomit, že většina návštěvníků nepřichází s cílem dopustit se násilí. Dále nás práce seznamuje se vznikem a popisem chuligánských skupin, utvářením skupinové identity a s projevy fotbalových chuligánů, ke kterým dochází nejen na fotbalových stadionech, ale i mimo ně. Závěr teoretické části je věnován

přístupům a konceptům vysvětlující vznik fotbalového chuligánství, a to ze sociologického pohledu a z pohledu teorie subkultur.

Praktická část byla vytvořena na základě rozhovorů s fotbalovými fanoušky. Data byla získána pomocí kvalitativního výzkumu a jednou z jeho metod polostrukturovaného rozhovoru. Praktická část v úvodu obsahuje také kapitoly týkající se vymezení kvalitativního výzkumu, jeho metody a výzkumného vzorku, který byl tvořen dvanácti respondenty. Cílovou skupinu tvoří fotbaloví fanoušci ve věku 20-30 let, kteří často přicházejí do styku s fotbalovými chuligány. V práci budou zohledněny zejména jejich názory a pocity, které utváří jejich obraz na tuto problematiku. Témata jsou zaměřena na popis, projevy, zkušenosti a příčiny fotbalových chuligánů tak, jak je vidí fotbaloví fanoušci. V závěru jsou shrnuty informace z výzkumu a diskuse.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Sportovní diváctví

Sport je celosvětově jedním z nejvýznamnějších prostředků masové zábavy a ve svém volném čase se mu věnuje obrovské množství lidí ať již přímo aktivně či pasivně. Divácký zájem o sport se projevuje jak přímou diváckou návštěvou na stadionech, tak i konzumací sportovních událostí zprostředkovaně díky médiím. Sportovnímu diváctví se lidé věnovali v minulosti. Mnohé hry a soutěže se konaly pouze za účelem pobavení široké divácké veřejnosti. Rozšíření nabídky sportovní podívané a zavádění pevných pravidel zaneslo řád do sportu, lidé byli lépe obeznámeni se sportovními pravidly a tím se zvýšila divácká atraktivita. Z lidových her se tak postupně stávaly sportovní hry, které se pravidelně odehrávaly mezi různými zeměmi, a z pasivních konzumentů této zábavy, se stávali sportovní diváci s různou mírou zájmu o sportovní soutěže. Nejvíce k popularizaci sportu však přispělo zejména dokonalejší a rychlejší šíření sportovních informací pomocí médií a rozvoj dopravy, který umožňuje divákům přesun za sportovní podívanou do vzdálenějších míst. Některé sporty, především fotbal, hokej, basketbal, se postupně stávaly předmětem masového diváckého zájmu a dokázaly pravidelně přilákat do hledišť stadionů velké množství diváků, kteří se postupně stávali pravidelnými konzumenty sportovní podívané. Někteří z těchto konzumentů se postupně začali proměňovat ve sportovní fanoušky, kteří preferují jen některá sportovní odvětví a vybírají si klub, se kterým prožívají jak jeho úspěchy, tak i neúspěchy. Těmto divákům nepostačuje pouze sledování svého klubu prostřednictvím např. televize či tisku, ale stávají se pravidelnými návštěvníky sportovních utkání přímo na stadionech. Zde sportovní utkání ovlivňuje zejména atmosféra v hledišti. Diváci v průběhu kontaktních sportů bývají mnohdy hluční a silně emotivní. (Slepička 2010: 11-17).

Lidé, kteří přicházejí na sportoviště, jsou jako různorodá směsice odlišitelná věkem, národností, pohlavím, vzděláním, sociálním statusem a profesním postavením. Je velmi pravděpodobné, že v takto různorodé skladbě lidí bude docházet během vzájemné komunikace k výměně názorů a konfliktům. Divácky neslučitelné názory na herní úroveň, výkon jednotlivých hráčů a sudích, postoje k reakcím fanoušků soupeřícího týmu, komentování práce pořadatelů a policie, to vše vytváří úrodnou půdu pro vznik konfliktů (Sekot 2008: 139-140). Řada fanoušků došla k tomu názoru, že konflikty ke sportu prostě patří, neboť vždy jeden tým zvítězí a druhý je poražený, tudíž vždy zde bude někdo, kdo nebude s výsledkem spokojen. Emocionální náboj postojů fotbalových diváků je vázán na výkon týmu, herní skóre, výkon jednotlivých hráčů, výkon soupeře, reakce fanoušků soupeřícího týmu a práce sudího. Konflikty vznikají v tomto rámci především jako reakce na výsledek utkání. Subjektivně nepřiměřeně pocíťovaný význam výhry či prohry bývá spouštěcím mechanismem konfliktu zejména v souvislosti s konzumací alkoholu, kdy snížená hranice tolerance, soudnosti a zodpovědnosti staví hráze racionalitě argumentů a otevírá široký prostor pro použití násilí jakožto prostředku řešení konfliktu. Diváci při sledování fotbalu, který je považován za vysoce akční a dynamickou sportovní podívanou, pocíťují vysoce emotivně vzrušující zážitek vyvolaný širokou paletou nálad, reakcí a projevů chování. Klidná divácká soustředěnost může být v rychlém sledu střídána výbuchem hněvu, přívalem nadšení či skleslostí zoufalství (Sekot 2008: 142).

2.2 Vymezení pojmů

V této práci bude nejčastěji pracováno s pojmy násilí a agrese, tudíž je důležité zde tyto pojmy popsat.

2.2.1 Násilí

Násilí vymezíme na základě psychologického přístupu, který uvádí Čermák: „Psychologický přístup chápe násilí jako patologický způsob interakce konkrétního jedince (skupiny) s okolím. Řadíme zde všechny aktivity, pomocí nichž si jedinec či skupina vytváří a reguluje vztahy vůči sociálnímu okolí způsobem, který je vnímán jako agresivní či manipulativní“ (Čermák 1998: 7). Během života se setkáváme s různými projevy násilí, které se od sebe liší způsobem provedení, délkou trvání, aktéry i oběťmi, příčinami vzniku apod. Na základě těchto a dalších faktorů dochází k ovlivňování a individualizování vzniků, průběhů i řešení konfliktních situací či násilných incidentů. Rozlišujeme dvě základní podoby násilí. První podobou je agrese, která se projevuje verbálně a fyzicky vůči osobám či předmětům. Druhá podoba násilí je manipulace či tzv. ohlupování, násilí z podřízené pozice. Často se vyskytuje kombinace obou typů. Podle délky trvání rozlišujeme násilí dlouhodobé, situační a násilí ve formě incidentů neboli neočekávaných, náhlých, převážně násilných projevů s krátkým intenzivním průběhem (Čermák 1998: 7-8). Násilníkem může být jedinec, člen skupiny, účastník davu, celá skupina, či dav. Antropolog sportu Blanchard definuje násilí jako formu agresivního chování, jejímž cílem je úmyslně způsobit bolest nebo zranění (Blanchard 1995: 235).

2.2.2 Agrese

Agrese je jedním z negativních rysů osobnosti, která je velmi často spojována se sportem. Pro studium agrese je třeba, abychom ji pomocí různých znaků odlišili od ostatních druhů chování. Agrese byla zkoumána mnoha odborníky a vědci a každý z nich si definuje agresi jinak, podle toho, co chce zdůraznit. Samotná agrese zahrnuje velkou škálu projevů a může nabývat několika významů.

Pro vysvětlení agrese byla použita definice ze sociologického slovníku, který popisuje agresi následovně: *„Agresí se rozumí akt nepřátelství nebo útoku směřující vědomě k poškození druhého, k omezení jeho svobody a ke způsobení fyzické nebo psychické bolesti“* (Jandourek 2001: 16). K. Lorenz chápe agresi jako útočnost proti příslušníkům vlastního druhu (Lorenz 1990: 5). F. Hacker definuje agresi následovně: *„Agresi definujeme jako onu v člověku spočívající dispozici a energii, která se projevuje původně v aktivitě a později v nejrozmanitějších individuálních a kolektivních sociálně naučených a sociálně zprostředkovaných formách od sebeprosazování až ke krutosti“* (Hacker 1971: 80). Pokud shrneme následující definice, můžeme agresi definovat tak, že je to útok, jehož cílem je vědomě ublížit někomu jinému a způsobit mu tak fyzickou či psychickou bolest.

„Tendence jednat agresivně vzniká vždy, když musíme překonat překážku, která stojí v cestě k uspokojení některé naší potřeby. Jestliže se nám nedaří překážku překonat, naše napětí vzrůstá. Cítíme se ohroženi, vzniká silná potřeba chránit si své self (obraz vytvořený o sobě). Agrese tak vedle úniku představuje jeden ze základních způsobů vyrovnávání se člověka s psychickou zátěží“ (Spurný 1996: 18). Milan Spurný uvádí několik příkladů, které člověku napomáhají ke zvýšení tendence jednat agresivně. V souvislosti s fotbalovými fanoušky zde budou uvedeny pouze příklady, které se týkají námi zkoumaného fenoménu. Tendenci jednat agresivně u fanoušků zvyšují zejména verbální a neverbální projevy jako je výsměch, urážka, různé postoje a gesta. Často se mezi nimi vyskytuje pocit sounáležitosti s agresivně laděným davem. Agresivitu velmi zvyšuje také konzumace alkoholu a konfrontační soupeřivé situace s prvky násilí, ke kterým mezi fotbalovými fanoušky dochází velmi často (Spurný 1996: 19).

Agresivní chování zahrnuje širokou škálu projevů. *„Kromě fyzického ublížení lze za agresi považovat také psychická a*

emocionální zranění, jako jsou například zastrašování, zostouzení, vyhrožování apod.“ (Černý 1998: 12).

Je zřejmé, že tendence ke konfliktu a násilí je v podstatě univerzální mezi lidskými bytostmi (Blanchard 1995: 239). Coser (1956: 8) popisuje tento konflikt jako boj nad hodnotami a tvrdí, že status, moc a zdroje, které využívají odpůrci k eliminaci svých rivalů, jsou součástí podstaty lidských sociálních vztahů. Zvířata a lidé si vytvořili vlastní alternativy přímého konfliktu. K tomuto účelu jim slouží tzv. bojové hry, které mají minimalizovat násilí či poranění a zabránit tak nebezpečí smrti. Je tedy potřeba, aby byla agrese co nejvíce utlumována. Agresivita je mezi lidmi usměrňována a omezována kulturními normami, například silovými sporty. Tato kontrola agrese kulturními vzorci pomáhá k jejímu zjemňování, a tak se původní fyzická forma agrese u člověka sublimuje do takových forem, jako je nadávání, osočování, kritizování, ale také dobírání si někoho, ironie a intrikování. Rozlišujeme agresi vzteklou neboli emocionální a agresi instrumentální. Vzteklá agrese se projevuje útočením s intencí poškodit nebo i zničit předmět útočení a je provázena zlobou a nepřátelstvím. Instrumentální agrese je prostředkem jak dosáhnout cíle. Není provázena vztekem ani nepřátelstvím a jejím vedlejším produktem je způsobit bolest nebo zranění. Je založená na předem připraveném plánu a není podložena intenzivními emocemi. Vzteklá agrese je vrozenou reakcí na frustraci a má vrozený čili pudový základ. Naproti tomu, instrumentální forma agrese je naučená. Existuje-li u člověka agresivní pud, vypovídá to o tom, že každý jedinec je vybaven určitým pudovým potenciálem tohoto druhu a musí jej pravidelně odreagovávat, jak je uvedeno výše, například různými druhy sportu (Nakonečný 2009: 233-234).

2.3 Fotbalové chuligánství

Posledních 50 let se do středu sportovního zájmu dostávají zejména problémy s hromadným chováním fotbalových diváků tzv. fotbalových chuligánů. S tím souvisí další negativní vlivy spojené s fotbalem: rasismus, xenofobie či propojení s různými formami organizovaného zločinu apod. (Smolík 2008: 14). Kolébkou fotbalového chuligánství se stala Velká Británie a odtud se tento fenomén rozšířil do dalších evropských zemí. Termín hooligan pochází ze jména Holihan, příjmení asociální irské rodiny, která žila na konci devatenáctého století na východě Londýna. Byla známá svým nepřizpůsobivým chováním, kriminální činností a vandalismem. Od roku 1970 se termín hooligan začal používat pro označení vandalského a výtržnického chování fotbalových fanoušků. Před tímto datem, byli fanoušci popisováni především jako surovci a ztřeštěnci a označení hooligan mělo upozornit na jejich deviantní úchyly. V České republice se užívá pojem fotbalové chuligánství. Fotbaloví fanoušci, kteří sami sebe označovali za fotbalové chuligány, si pojem hooligan vysvětlovali po svém a označovali tak muže, kteří páchají činy, za které si obecně zaslouží pochvalu. Hlavním důvodem, proč se chuligáni vrhali do takových akcí, byla zábava a chuť rozzuřit napadenou oběť (Gelder, Thornton 1997: 336). Geoffrey Pearson (cit in Gelder, Thornton 1997: 265-266) sleduje vývoj fotbalové chuligánství od jeho počátků na konci devatenáctého století a poukazuje na asociaci chuligánství a mládežnické dělnické třídy, která chuligány nejčastěji definovala jako obyvatele chudých špinavých čtvrtí, kteří když nevykonávali svou práci, věnovali se pouličnímu vandalství a tím se dostávali do značných problémů vyúsťujících v chuligánství. Podle něj mezi chuligány můžeme řadit pouze mladé muže, ženy do této skupiny Pearson neřadí.

Fotbaloví chuligáni vytvářejí skupiny složené z převážně mladých jedinců, kteří společně přicházejí na fotbalové stadiony

s cílem vyprovokovat podobné skupiny soupeřova týmu a vyvolat konflikt či bitku. V minulosti se veškeré rvačky mezi chuligány odehrávaly zejména na fotbalových stadionech. Posledních dvacet let se však násilné střety formují mimo stadiony, neboť chuligáni nestojí o pozornost bezpečnostních složek a policistů, kteří během fotbalového utkání na stadionech dohlíží na bezpečnost. Chuligáni se tak střetávají především na sídlištích či na předem domluvených místech jako jsou místa v přírodě, hřiště, dálniční odpočívadla či louky za městem. Běžné je vandalské, výtržnické a násilné porušování norem společenského chování. Jsou přepadány hospody a kluby, které jsou známými „základnami“ nepřátelských chuligánů, napadání a ničení dopravních prostředků, rabování obchodů při výjezdech apod. Během rvaček jsou chuligáni nejčastěji vyzbrojeni boxery, baseballovými pálkami, noži a ve výjimečných případech používají i střelné zbraně. Chuligánské skupiny jsou definovány jako poměrně stabilní a integrované skupiny a jejich členové mají i podobnou hodnotovou orientaci. Každá skupina je jedinečná a od ostatních skupin se odlišuje mnoha detaily, ale existují aspekty, které jsou společné většině skupin (Smolík 2008). Slepíčka (Slepíčka 2010: 116) uvádí, že fotbaloví chuligáni jsou především mladí lidé, kteří hledají místo, kde by mohli dát průchod svým náladám a vášním a kde se mohou vymanit zpod sociální kontroly, která je subjektivně svazuje. Příslušnost k chuligánské skupině má na jedince velký vliv. Dle Novotné lidé tráví každý den v určitých sociálních skupinách. Sociální skupina je jednou z forem, do které se lidé během svého života sdružují. Skupina se skládá z živých aktérů, kteří vnímají sami sebe i druhé. Abychom mohli hovořit o sociální skupině, musí mezi členy docházet ke vzájemné interakci, jejímž důsledkem je sociální integrace. V momentě kdy se jedinec identifikuje s novou skupinou, tak během této identifikace získává specifickou skupinovou identitu (Novotná 2010: 7).

Jenkins (2008: 103) tvrdí, že kolektivita a skupinová identita jsou jedny ze základních stavebních kamenů koncepčních rámců sociologie a sociální a kulturní antropologie. Uvádí, že identifikace probíhá pouze v procesu podobnosti, kdy se identifikují rozdílní jedinci, kteří si jsou v jistém smyslu podobní. Eriksen dodává, že klíčovými momenty veškeré identifikace jsou kontrasty. Bez nich by nebylo možné definovat ani pojem „já“ a „my“. „*Jestliže je možné definovat sebe sama pouze ve vztahu k druhému, logicky z toho plyne, že identifikace je proměnlivá v závislosti na tom, ke komu ji vztahujeme*“ (Eriksen 2007: 68). Jenkins dále rozlišuje dva odlišné typy kolektivity a kolektivní identifikace. V té první jedinec identifikuje sám sebe jako člena skupiny a ví kým je. Ve druhém případě jedinec ignoruje své členství a svou kolektivní existenci. Můžeme tedy říci, že v prvním případě dochází k uznání identity členem skupiny a ve druhém případě je identita uznána vnějšími pozorovateli (Jenkins 2008: 104).

Novotná (2010: 31) popisuje tři různé situace, ke kterým může docházet v momentě, kdy si jedinec osvojuje skupinovou identitu. V prvním případě si jedinec osvojí skupinovou identitu a chápe ji jako svou jedinou identitu. V druhém případě jedinec nově osvojenou identitu chápe jako jednu z mnoha identit, které si již osvojil. V další situaci se jedinec může rozhodnout, že bude předstírat z různých důvodů osvojení nové identity a tím získává skupinovou kvaziidentitu neboli nepravou identitu. Proces identifikace se nezdařil, a tak si jedinec neosvojuje skupinovou identitu ani kvaziidentitu. Nikdy tedy na začátku není předem jasné, zda skutečně dojde k osvojení dané identity. Můžeme však říct, že proces identifikace vždy ovlivňuje předcházející identitu. Člověk, který opouští skupinu, již nikdy nebude takový, jaký byl předtím, než do ní vstoupil.

2.3.1 Typologizace fotbalových návštěvníků

Abychom mohli někoho označit za fotbalového chuligána, je nutné ho odlišit od ostatních návštěvníků fotbalového utkání. Mareš, Smolík a Suchánek (2004: 10) uvádějí 3 velké skupiny. První skupinu tvoří fotbaloví diváci, druhou skupinou jsou fotbaloví fanoušci a třetí skupinu představují fotbaloví chuligáni. Často se uvádí i čtvrtá skupina tzv. Ultras.

Fotbalový divák může být charakterizován jako pasivní pozorovatel hry, který není ovlivněn rivalitou obou týmů, a na utkání pohlíží zcela neutrálně. Není pravidelným návštěvníkem stadionu, tudíž často sleduje zápas pasivně, resp. zprostředkovaně díky nejrůznějším médiím jako je tisk, internet, televize. Během zápasu ho zajímá děj a výsledek sportovní podívané. Na rozdíl od fotbalových fanoušků není spjat s konkrétním klubem, nenosí jeho symboly a nedodrжуje jeho rituály. Fotbal není jediný sport, který sleduje, zajímají ho i jiné sportovní hry. Návštěva fotbalového utkání je pro něj na stejné úrovni jako návštěva divadelního představení. Cílem je odejít se silným prožitkem získaným z průběhu hry. (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 12).

Fotbalový fanoušek je na rozdíl od fotbalového diváka spjat s konkrétním fotbalovým klubem, kterému fandí. Je jeho aktivním fanouškem. Pravidelně navštěvuje fotbalová utkání a účastní se také výjezdů se svým klubem do vzdálených měst či do zahraničí. Má jistá očekávání k průběhu zápasu a požaduje výhru svého klubu. Prožívá úspěchy i neúspěchy svého týmu. Fotbalový fanoušek hlasitě povzbuzuje svůj tým a prezentuje se klubovou či fanouškovskou symbolikou. Na zápasy přichází oblečený do dresů svého klubu, často doplněné kšiltovkou či kulichem a klubovou šálou kolem krku. Princip fandovství je založen na faktu, že při zápasech v kopané vzniká určitý druh rivality. Příznivci jednoho týmu se stávají skupinou

s vlastní identitou a brání se proti těm, kteří ji narušují, tedy proti fanouškům soupeře. (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 13).

Fotbaloví chuligáni jsou velmi dobře organizované skupiny většinou mladých lidí. Na rozdíl od fanoušků se často ani neidentifikují s fotbalovým klubem, ale pouze se svojí skupinou. Nesjednocuje je pouze klubové rivalství a nenávisť k nepřátelským chuligánským skupinám, ale i politické, rasové, náboženské nebo sociální motivy. Přicházejí na fotbalové stadiony či do jejich okolí s primárním cílem vyvolat konflikt či bitku s jinými obdobnými skupinami soupeřova týmu. Svoji totožnost prezentují především streetwearovým oblečením oblíbených značek, vlajkami a šálami s motivy typickými pro určitou chuligánskou skupinu (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 13).

Čtvrtou skupinou jsou příslušníci skupin ultras. Sami se na sebe dívají jako na diváckou složku publika, protože jejich hlavním posláním je vytvořit co nejlepší atmosféru při utkání, prostřednictvím níž vyjadřují svou kreativitu. Během zápasu mají své stále místo na tribuně v tzv. kotli. Kotel je část hlediště oddělené od ostatního hlediště bariérami, většinou ploty, a je vyhrazená radikálním fanouškům domácího a hostujícího klubu. Oba kotle se nacházejí na opačných stranách hlediště, aby byl minimalizován kontakt mezi oběma skupinami fanoušků. Skupiny ultras většinou nemají s násilím na stadionech nic společného. Značnou část svého volného času tráví přípravou na víkendové utkání svého týmu a fotbalové utkání je pro ně příležitostí ukázat svou kreativitu a zručnost. Během utkání vytvářejí choreografie, které většinou bývají náročné na zhotovení a jsou i relativně finančně nákladné. Choreografie má být vtipná, vizuálně atraktivní a má ukázat tvůrčí schopnosti skupiny, která ji vytváří. Samotní ultras mezi sebou vytváří neformální soutěže o nejlepší choreografie. Vedle choreografií se připravuje i hromadné fandění, které je vysoce organizované. Nacvičují se chorály, které velebí klub, stadion či

komunitu příznivců. Cílem je zapojit co největší počet osob a zajistit tak zvukovou a vizuální dominanci. Ultras často poznamenávají, že špatné utkání může být zachráněno alespoň dobrým fanděním. Při dlouhotrvajících hromadných chorálech se někteří jedinci dostávají do stavů extáze a někteří dokonce přirovnávají sílu takového prožitku k dosažení orgasmu (Pavel Slepíčka a kolektiv 2010: 150-151).

2.3.2 Projevy fotbalových chuligánů

Témata, která se v médiích nejčastěji skloňují v souvislosti s fotbalovým chuligánstvím, jsou projevy fotbalových fanoušků a chuligánů. Mezi nejčastější projevy fotbalového chuligánství můžeme zařadit: vniknutí na hrací plochu, házení předmětů na hrací plochu, výtržnosti, vandalismus, rasismus a verbální i neverbální konflikty mezi chuligány, rozhodčím či pořadateli a fotbalovými chuligány navzájem (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 15). Poměrně ustálenou formou chování, kterou lze označit za typický projev fotbalových fanoušků a chuligánů, jsou fotbalové rituály. Rituál je definován jako způsob chování založený na tradičních pravidlech. Podle R. A. Rappaporta je to posloupnost jednání, kterou si účastníci nevytvářejí na místě sami, ale naopak více či méně přesně následují řád, který byl zaveden jinými aktéry (Rappaport 1988). Rituály mají stmelovací funkci, která pomáhá držet dané společenství nebo skupinu pohromadě a k tomu jim pomáhají různé symboly, písně a další aspekty. Každá společnost má své určité rituály, odlišné od ostatních skupin, ale význam mají rituály společný. Pro vysvětlení daného problému v souvislosti s fotbalovými fanoušky a chuligány použijeme teorii sociálního antropologa Maxe Gluckmana. Gluckman (Gluckman 1982: 116) na základě příkladu z Jižní Afriky uvádí, že během určitých slavností v různých částech roku je povolena jistá otevřená kritika. Příklad z Jižní Afriky se týká kmene Svazijců. Před korunovací nového svazijského krále se od každého občana očekávalo, že se novému králi budou veřejně vysmívat a kritizovat

ho, že si budou tropit posměšky z jeho neschopnosti. Gluckman dochází k závěru, že „Pokud se lidé smějí chovat způsobem, který je za normálních okolností zakázán, vyjadřují obrácenou formou normální správnost určitého typu společenského řádu“ (Gluckman 1982: 116). Gluckman tedy spatřuje užitečnost rituálů v tom, že transformují konflikty neškodným směrem. Uvědomuje si ale také, že mají-li být rituály vůbec možné, musí svým účastníkům přinášet silné prožitky (Eriksen 2008: 264). Mezi rituály fotbalových fanoušků a chuligánů patří pískot při nástupu soupeřova mužstva, pískot na rozhodčího, provádění tzv. mexických vln, zvedání šál při zpívání chorálů, děkovné rituály při vyhraném zápasu či zvedání rukou při rozehrávání rohového kopu (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 27). Rasismus, se kterým se často setkáváme na fotbalových stadionech, představuje jeden z největších problémů současného fotbalu. Patří k nejviditelnějším a nejsilnějším projevům fotbalového chuligánství. Projevy se mohou týkat buď jednotlivců či organizovaných skupin. Propojení části chuligánů s pravicovým extremismem se nelíbilo široké veřejnosti, a tak vznikaly antirasistické akce a kampaně fotbalových klubů a fanoušků, které měly upozornit na vznikající hrozby. Dalším negativním důsledkem fotbalového chuligánství je jeho propojení s organizovaným zločinem. Velmi tomu napomohla skutečnost, že řada chuligánů se aktivně pohybovala v kriminálním prostředí i díky individuální trestné činnosti bez vazby na fotbalové prostředí. Během výjezdů za hranice docházelo k pašování drog a jiného ilegálního zboží, využívali majetkovou i násilnou kriminalitu zahrnující vydírání, „trestné výpravy“ vůči neplatičům výpalného apod.). Nejedná se však o něco, čemu by se chuligáni věnovali pravidelně, jedná se spíše o výjimky (Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 13-14).

2.3.3 Příčiny vysvětlující fotbalové chuligánství

Existuje řada teorií, které se pokoušejí vysvětlit násilí a agresi mezi fotbalovými fanoušky. Výzkumem a zejména příčinami fotbalového chuligánství se zabývala nejen politologie, která tuto problematiku zkoumala v rámci extremistických subkultur, ale také sociální psychologie, kulturní antropologie, právní věda a kriminologie. Při objasňování původu agrese bude tato část věnována sociologickému přístupu a především teorii subkultury, která je považována za jednu z hlavních teorií vysvětlující diváckou agresi a vznik chuligánských skupin.

2.3.3.1 Sociologický přístup

V sociologii se problémem fotbalových chuligánů v minulém století intenzivně zabýval Ian Taylor (1971). Ten ve své sociologické analýze využil zejména marxistické a stratifikační koncepce. Fotbal byl dle něj tradičně spojován s pracující třídou, která zde figurovala jako původní fanouškovská základna. Během šedesátých let však začal fotbal procházet komercializací a postupně se od této pracující třídy odcizoval. Do popředí zájmu klubů byly postaveny sociálně lépe postavené a ekonomicky silnější a stabilnější příznivci z vyšších společenských vrstev. Fotbal již nebyl pouhou všelidovou víkendovou zábavou, ale postupem času se stal doménou elit. Taylor považuje násilí za svébytnou reakci nižších tříd na odcizení svých tradičních hodnot a institucí, které probíhalo také v širším společenském kontextu. Na Taylora navazují práce Wanna a kol. (2001), kteří na základě pozorování fotbalových fanoušků a chuligánů zdůrazňují, že pro pochopení jejich chování musíme vzít v úvahu, že většina výtržníků pochází z nižších sociálních vrstev, mají pouze základní vzdělání a špatné zaměstnání, vyhledávají vzrušující a nebezpečné situace a dávají všem na odiv své mužství. V dnešní době nejsou koncepce popisující fotbalové chuligány jako příslušníky nižších společenských vrstev považovány za vyhovující a

uspokojivé. Stále častěji se fanoušci vydávají společně s fotbalovým klubem do zahraničí, aby i zde mohli podpořit svůj klub a cesty do zahraničí stojí nemalé finanční prostředky. V minulém století tyto teorie své opodstatnění našly, ale v dnes už existuje řada důkazů, které s nimi nesouhlasí, neboť tvrdí, že chuligáni pocházejí ze všech společenských tříd a původ již nehraje žádnou roli.

2.3.3.2 Teorie subkultur

V souvislosti s fotbalovým chuligánstvím se ve fotbale nejčastěji skloňuje pojem chuligánská subkultura. Teorie subkultury se zabývá malými kulturními skupinami, které se oddělily od hlavního společenského proudu. V těchto skupinách jsou lidé nositeli vlastních odlišných hodnot, vzorců chování a životního stylu a sami si interpretují smysl života. Subkultura se od kultury může odlišovat buď minimálně, nebo může být zcela v opozici proti celé kultuře. Rozdílnost se vyznačuje celou řadou faktorů jako je věk, náboženství, původ, národnost, etnikum, rasa, sociální pozice, zájmy atp. Při větších odlišnostech vzniká napětí a konflikty, které vytváří podhoubí pro násilí a zločin. Subkultura, v našem případě subkultura fotbalových chuligánů poskytuje svým členům emoční, materiální a sociální podporu. Jedinci v mnoha případech nejsou úplně integrováni do deviantní subkultury a současně si udržují určité vazby ke konvenčnímu sociálnímu prostředí (Jandourek 2011: 47, Smolík 2008: 34-35).

„Postupem času jedinci ve skupině získávají zkušenosti, prohlubují se vztahy mezi jednotlivými členy, mění se i motivy chování skupiny apod. Ve skupině vzniká tzv. skupinové vědomí, které každý z členů party prožívá obdobně. Pocitu ztotožnění a sounáležitosti skupiny příznivců jednoho mužstva napomáhají společné symboly. Symboly umožňují jasné odlišení skupin“

(Mareš, Smolík, Suchánek 2004: 27).

Z pohledu antropologie vymezíme subkulturu pomocí konceptu, který v roce 1985 zavádí francouzský sociolog Michel Maffesoli. Maffesoli zavádí termín městské kmeny, který používá ke třídění různých sociálních skupin, které se vyskytují ve společnosti. Tento termín odkazuje na kmeny, které se zde nacházely v minulosti a byly tvořené lidmi, které spojovaly určité tradice, jazyk, rituály a styly oblékání. Městské kmeny v moderní společnosti popisují malé skupiny lidí, které sdílejí společné zájmy v městských oblastech. Členové těchto relativně malých skupin na základě svého vymezení mají tendenci mít podobný pohled na svět, oblečení, styly a vzory chování. Jejich sociální interakce jsou velmi neformální a vznikají na základě emocí. Jedná se především o mladé lidi, kteří se prostřednictvím svých zájmů snaží odlišovat od většinové majoritní společnosti (Maffesoli 1988 10-15).

Fotbalové chuligánství ovlivnila zejména subkultura Skinheads, která se vyznačovala právě různými styly oblékání. Pro Skinheady byly charakteristické zejména boty DocMartens, oblečení značek Fred Perry, Lonsdale a Harringtony a šle (kšandy), používané místo pásku. Až pokud jedinec vlastnil většinu z těchto součástí, mohl se vydávat za člena kultu. Fotbal pro skinheady představoval jednu z nejdůležitějších událostí týdne. Pravidelně se účastnili všech fotbalových zápasů svého klubu a snažili se při každé příležitosti vyvolat konflikt se soupeřem. Pro skinheads bylo násilí spojené s utkáním rituálem. Násilí a boje probíhaly nejen během utkání, ale také před ním a po něm (Smolík 2008: 46-47).

Abychom mohli nějakou skupinu pokládat za subkulturu, je třeba uvést základní znaky, kterými se subkultury vyznačují. Hebdige (2012: 156-157) uvádí některé znaky, které odlišují vizuální seskupení subkultur od těch upřednostňovaných kulturou. Subkultury jsou především uměle vytvořené a jasně vyhlašují svou odlišnost.

Pomocí různých symbolů vystavují své vlastní kódy a prohlašují, že kódy slouží především k tomu, aby je někdo používal a zneužíval. „Prostřednictvím zvláštních spotřebních rituálů, odhaluje subkultura najednou svou tajemnou identitu a sděluje své zakázané významy“ (Hebdige 2012: 158). Ken Gelder pro přehlednost uvádí 6 různých způsobů, na základě kterých jsme schopni identifikovat subkulturu. Členové subkultur jsou běžně chápáni a hodnoceni tak, že:

1. mají negativní vztah k práci,
2. mají negativní nebo ambivalentní vztah k sociálním třídám,
3. mají vztah k území, nezajímá je majetek,
4. setkávají se zásadně daleko od domova, rodinné příslušníky nezatahují do svých záležitostí,
5. svou odlišnost prezentují skrz různé atributy (chování, styl, jazyk), kterými se odlišují od majoritní společnosti,
6. odmítají banality každodenního všedního života a masovost (Gelder 2007: 3-4).

K velmi zajímavému závěru došel v sedmdesátých letech minulého století britský sociolog Peter Marsh. Tvrdil, že abychom mohli pochopit subkulturu chuligánů, je potřeba získat na fotbalové chuligánství náhled „jednoho z nich“. Jeho cílem bylo vytvořit vlastní teorii chuligánství. V prostředí chuligánů strávil celkem 3 roky a svou metodologii postavil zejména na zúčastněném pozorování a provádění rozhovorů s chuligány. Jeho závěrem byla studie, která tvrdila, že násilí má zásadní význam pro konstituování identity mladých fanoušků, a že negativní dopady s ním spojené jsou ve srovnání s pozitivou minimální. Projevy fotbalových chuligánů jsou podle něj vysoce ritualizovaným chováním, které je ve fyzickém smyslu mnohem méně škodlivé. Akce na tribunách jsou řízeny jemnými pravidly, která umožňují projevit mužnost, ale díky ritualizaci

agrese je možné hrát hru za relativně bezpečných podmínek. Status fotbalového chuligána umožňuje mladým mužům s malými šancemi uspět ve škole nebo v práci, aby dosáhli pocitu osobní důležitosti a identity skrze uznání svých přátel. Fotbalové stadiony tak mohou sloužit jako tzv. alternativní kariéry, ve kterých je možné dosáhnout úspěchu a vlastní důležitosti. O násilí se mnohem více mluví, než že by se přímo realizovalo. Marsh byl za své názory později kritizován za to, že omlouvá agresivní chování. Studie však potvrdily, že v 70. letech byla míra fotbalového násilí vysoce přeceněna (cit in Carnibella a kol. 1996:37-38).

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Metodologie

Data v rámci výzkumného tématu byla získána pomocí kvalitativního výzkumu a jednou z jeho metod polostrukturovaným rozhovorem. Výběr metody byl zvolen na základě toho, že kvantitativní výzkum popisuje zejména velké množství lidí, ale tato práce je zaměřena na menší skupinu osob a středem jejího zájmu budou zejména její pocity, názory a postoje k dané problematice. Platí, že oba přístupy jsou naprosto rovnocenné a navzájem se účelně doplňují (Reichel 2009: 42). Kvalitativní výzkum se od kvantitativního výzkumu liší tím, že výsledků nedosahuje pomocí statistických procedur ani jiných způsobů kvantifikace. Výzkumy se zaměřují převážně na životy lidí, jejich příběhy, chování a vzájemné vztahy mezi nimi. Kvalitativní metody se užívají k odhalení podstaty něčích zkušeností s určitým jevem a k porozumění tomu, co je podstatou jevů, o nichž toho moc nevíme (Straus, Corbinová 1999: 10-11). Základním principem je zkoumání určitého prvku či fenoménu v jeho přirozených podmínkách, snažit se mu porozumět a vytvořit jeho komplexní obraz. Tím že se na určitý prvek zaměříme v jeho přirozeném prostředí, můžeme vidět jeho pravou podobu. Údaje získáváme hlubším a delším kontaktem s terénem (Reichel 2009: 40).

3.1.1 Polostrukturovaný rozhovor

Hlavní metodou sběru dat při mém výzkumu byly polostrukturované rozhovory. Tento typ rozhovoru je možné provést s více lidmi a následně je srovnat. Vyznačuje se tím, že je zde předem připraven soubor témat či otázek, který bude jeho předmětem, aniž by bylo předem stanoveno jejich pořadí. Tazatel může během rozhovoru formulace pokládaných otázek částečně

modifikovat a případně pokládá další doplňující otázky. Jistá volnost má napomoci k vytvoření přirozenějšího kontaktu tazatele s informantem. Na druhé straně nevelká míra formalizace ulehčuje utřídění údajů a jejich vzájemné porovnávání a zobecňování. Často se zde objevuje také předpis prostředí, v němž by měl rozhovor probíhat (Reichel 2009:111-112). Bernard by doplnil, že polostrukturované dotazníky fungují velmi dobře v projektech, kdy se jedná s vysoce postavenými úředníky, kteří jsou zvyklí na efektivní využití jejich času. To jasně ukazuje, že tazatel má plně pod kontrolou vše, co chce z rozhovoru získat, ale zároveň to ponechává možnost pro tazatele a respondenta nechat rozhovor volně plynout (Bernard 2006: 212). Než započneme samotný rozhovor, je důležité si nejprve promyslet obsahy otázek, jejich formy a pořadí a délku rozhovoru. Značnou pozornost musíme věnovat začátku a konci rozhovoru. Na začátku dotazování je nejprve důležité zajistit souhlas respondenta se záznamem, bez kterého by nebylo možné rozhovor provádět. Doporučuje se klást nenáročné otázky, abychom navázali kontakt s respondentem. Je důležité nezanedbat konec rozhovoru, neboť i během něho můžeme získat důležité informace a nesmíme zapomenout na závěr slušně poděkovat (Hendl 2008:166-167).

Na začátku výzkumu byli kontaktováni ti respondenti, kteří v souladu s cílem práce sami sebe považují za fotbalové fanoušky a zároveň mají zkušenosti s fotbalovým chuligánstvím, ať už přímé či nepřímé. Kontakty na ně byly získány díky známým autorky, kteří se také řadí do této kategorie. Bylo uskutečněno celkem dvanáct rozhovorů a všechny probíhaly tváří v tvář. Původním cílem bylo provést rozhovory přímo na fotbalových stadionech, ale nebylo to možné z objektivních důvodů, a to například velkého hluku a špatného zaznamenávání na diktafon a i respondenti nevěnovali autorce dostatečnou pozornost. Setkání se tedy uskutečnila v klasických hospodách v Praze a pár rozhovorů proběhlo v obci Panenské Břežany na Praze-Východ, kde někteří respondenti žijí.

Rozhovory probíhaly v období od ledna do února 2014. Po celou dobu byly rozhovory nahrávány na diktafon a následně zpracovány do písemné podoby a vyhodnoceny. Na začátku byli nejprve respondenti požádáni o souhlas s rozhovorem a nahráváním a ujištění o jejich naprosté anonymitě. Klád se důraz na to, aby se respondenti během rozhovorů cítili dobře a uvolněně a zpříma odpovídali na otázky. Nejprve byli seznámeni s účelem výzkumu a nastíněním tématu, kterého se otázky budou týkat. Celou dobu se autorka snažila působit neutrálně k otázkám a nijak nenutit respondenty do odpovědí, nechala je volně hovořit na dané téma. Na konci rozhovoru se neopomnělo poděkovat. Rozhovor obsahoval 10 otázek a délka jednotlivých rozhovorů byla v rozmezí 20-40 minut.

3.1.2 Výzkumný vzorek

Vzhledem k tomu, že fotbaloví chuligáni jsou uzavřená sociální skupina, je velmi problematické proniknout do skupiny tvrdých chuligánů, z tohoto důvodu budou zkoumáni prostřednictvím fanoušků, kteří s nimi přicházejí do styku. Co se týče věkového složení, jednalo se především o osoby ve věku 20-30 let, přičemž nejmladšímu respondentovi bylo 20 let a nejstaršímu 28 let. Ve výzkumném vzorku se vyskytují pouze muži a to z toho důvodu, že to jsou hlavně muži, kteří navštěvují fotbalové zápasy. Deset respondentů jsou aktivními fanoušky pražského fotbalového klubu AC Sparta Praha a dva respondenti jsou aktivními fanoušky pražského fotbalového klubu SK Slavia Praha. Tři respondenti často přichází do kontaktu s fotbalovými chuligány i mimo fotbalové zápasy, takže se částečně řadí i k fotbalovým chuligánům. Všechny rozhovory se uskutečnily na území hlavního města Prahy či v jejím blízkém okolí. Respondenti byli seznámeni s účelem výzkumu, požádáni o svolení s nahráváním a ujištění o naprosté anonymitě. Při přepisu do přímé řeči byly ponechány původní verze odpovědí, nebyly upravovány do spisovné češtiny. Hned v první otázce se

respondenti měli zařadit do jedné z následujících kategorií fotbalový divák, fanoušek, chuligán či ultras. Na základě jejich vlastního zařazení byly tyto informace spolu s dalšími základními údaji uvedeny do tabulky Tabulka 1.

Tabulka 1. Informace o respondentech

Pseudonym	Věk	Klub, kterému fandí:	Zařazení divák/fanoušek/chuligán/ultras
Pavel	26	AC Sparta Praha	fanoušek
Láďa	21	SK Slavia Praha	fanoušek
Martin	21	SK Slavia Praha	fanoušek
Petr	24	AC Sparta Praha	fanoušek
Aleš	21	AC Sparta Praha	fanoušek
Radek	27	AC Sparta Praha	fanoušek
Vali	25	AC Sparta Praha	fanoušek
Jirka Lála	20	AC Sparta Praha	ultras/chuligán
Víťa	23	AC Sparta Praha	fanoušek
Ivan	24	AC Sparta Praha	fanoušek/chuligán
Tomáš	25	AC Sparta Praha	fanoušek
Marek	28	AC Sparta Praha	fanoušek

3.2 Analýza dat

3.2.1 Cíl výzkumu a okruhy témat

Cílem je nahlédnout na fotbalové chuligány jako na sociální skupinu s vlastní identitou utvářenou na stadionech i mimo ně a popsat tento fenomén z pohledu fotbalových fanoušků. Důraz je kladen zejména na jejich názory a pocity, jak oni sami vnímají fotbalové chuligánství a zda s některými projevy chuligánů sympatizují nebo naopak je odsuzují.

Polostrukturované rozhovory jsou zaměřené na následující témata:

- Popis fotbalového chuligána z pohledu fotbalového fanouška (vizuální projev, chování, typické znaky)
- Projevy fotbalových chuligánů – jak fotbaloví fanoušci vnímají: vniknutí na hrací plochu, házení předmětů na hrací plochu, výtržnosti, vandalismus, rasismus
- Zkušenosti fanoušků s fotbalovými chuligány (účast v bitce, výjezdy fotbalového klubu do jiných měst/zahraníčí)
- Příčiny fotbalového chuligánství z pohledu fanoušků

3.2.2 Interpretace dat

„DNES JE TO VÍCEMÉNĚ KOLEKTIVNÍ BOJOVÝ SPORT“.

Jirka Lála

„CHULIGÁN AŽ TAK NEŽIJE TÝMEM, ON ZA NĚJ BOJUJE“!

Láďa

3.2.2.1 Popis fotbalového chuligána z pohledu fanoušků

V první části rozhovoru měli respondenti na základě svých zkušeností popsat, jak podle nich vypadá fotbalový chuligán. Autorka byla ujištěna, že všichni dotazovaní mají zkušenost s osobami, které se za chuligány považují, ať již přímou či nepřímou. Na základě odpovědí respondentů byly získány informace o vzhledu, povaze a chování fotbalových chuligánů z pohledů fotbalových fanoušků.

Prvními uvedenými znaky chuligánů, které všichni respondenti zmínili, jsou především vyholené či nakrátko střižené vlasy a tzv. „drsný výraz“. Tato image má vyvolat větší respekt u soupeře i veřejnosti. Většina chuligánů má sportovní postavu a ve svém volném čase navštěvují sportovní centra a posilovny. Příslušnost ke skupině bývá často vyjádřena tetováním nějakého politického vyznání či názvem chuligánské skupiny, se kterou se jedinec identifikuje. Na jedné straně se často prezentují sportovním oblečením převážně anglických značek (Umbro, Lonsdale, Everlast), na druhé straně se silícím nátlakem policie se čím dál častěji oblékají do nenápadného oblečení, aby na sebe nepoutali příliš velkou pozornost. Stejně jako fanoušci nosí symboly svých klubů, prezentují se chuligáni symboly své chuligánské skupiny. Fanoušci je v některých případech popisují jako bojovníky. Dva fanoušci, kteří

mají velmi blízko k jedné chuligánské skupině, potvrdili, že chuligáni, kteří se pravidelně účastní rvaček, se snaží dodržovat zdravý životní styl, který kombinují s pravidelným cvičením, aby dosáhli požadovaného efektu být fit a úspěchu ve rvačkách.

Ivan: *„Ze své zkušenosti vím, že většina fotbalových chuligánů se snaží dodržovat zdravý životní styl, dělají nějaký bojový sport závodně. Nekouří, nepijí...jde jim hlavně o to uspět v bitce a ukázat svou sílu a snaží se tomu dávat maximum“.*

Na základě odpovědí bylo zjištěno, že ne všichni fotbaloví fanoušci popisují chuligány jako agresivní a omezené lidi. Fanoušci, kteří se často dostávají do kontaktu s chuligány, uvádějí, že dnešní chuligáni se už nechodí prát na stadiony, ale zásadně mimo ně. Pokud chce dnes někdo uspět jako chuligán, musí se věnovat nějakému bojovému sportu. Fotbalové chuligánství je mezi chuligány v dnešní době bráno jako kolektivní bojový sport. Z toho vyplývá, že mezi fotbalovými chuligány nepanuje nenávisť. Bitky jsou dopředu připravované akce, během kterých se má ukázat, kdo ze dvou chuligánských skupin je lepší. Nejedná se tedy jako dřív o spontánní akce. Bitky se přesouvají za město do odlehlých míst, aby se zamezilo kontaktu s civilisty. Všichni „bojovníci“ tam jdou dobrovolně. Vždy se vybírá ta nejlepší možná sestava, která nejlépe reprezentuje daný klub. Vše je pečlivě organizované a připravené, skupiny se domlouvají na počtu lidí a určují věkovou hranici. Hlavní roli hraje především adrenalin. V dnešní době existují tzv. nepsané zákony, kdy se skupiny dopředu domluví, že během zápasu nebudou používat žádné zbraně a půjde se jen na pěsti. Z toho vyplývá, že mezi chuligány existují určitá pravidla, ke kterým můžeme kromě omezování nebezpečných zbraní přidat ještě neudávání policii či nenapadání nezainteresovaných lidí. Vzhledem k tomu, že u jednoho fotbalového týmu může existovat několik chuligánských skupin, často spolu tyto skupiny spolupracují a pomáhají si.

Ivan: „Jde o to, aby lehnul soupeř...bitka většinou trvá minutu, dvě, čtyři, občas i dýl podle počtu...jinak oni si v bitkách pomáhají. Ležící se už nedokopávají...Pak se pomůžou zvednout, podají si ruce a rozejdou“.

Stále však mezi fanoušky převládá názor ovlivněný médii a veřejností, že fotbaloví chuligáni jsou agresivní výtržníci s omezenou slovní zásobou. Myslí si o sobě, že jim patří celý svět a snadno se nechají vyprovokovat.

Martin: „Pro mě jsou fotbaloví chuligáni blázni, kteří ani nefandí svému klubu. Jdou se na stadion hlavně porvat. Jsou opilí a řeší si své problémy na jiných fanoušcích. Jsou to primitivové, kteří se jen mlátí a tím si dokazují, jaký to jsou frajeři“.

Veřejnost zastává názor, že fotbaloví chuligáni se již o fotbal jako takový příliš nezajímají a je pro ně pouhou záminkou k vyvolání konfliktu. Respondenti však uvádí, že se s chuligány setkávají pravidelně na fotbalových stadionech a fotbalové utkání prožívají podobně jako oni. Fandí, povzbuzují a zpívají chorály.

Vali: „Často je vidím, jak sedí a koukají na fotbal. Chovají se úplně normálně jako každý jiný fanoušek. V kotli, kde je uvolněnější atmosféra třeba drží světlici, ale jinak jsem neviděl, že by dělali nějaký výtržnosti“.

3.2.2.2 Projevy fotbalových chuligánů z pohledu fanoušků

Všichni respondenti se shodli v názoru, že verbální projevy a skandování fanoušků patří k fotbalovému utkání. To je jeden z pozitivních prvků sportovního diváctví, jak popisuje Slepíčka (2010: 50-51), neboť fandění je významným momentem divácké návštěvnosti. Ve snahách fanoušků jasně dominuje snaha podpořit tým, kterému fandí. Je podstatnou složkou atmosféry hlediště a mísí se s prožitky a pocitem sounáležitosti dalších stejně orientovaných

diváků a fanoušků. Obvykle nejvíce fanoušků fandí vždy domácímu týmu, ale fanoušci soupeře nebývají pozadu a také se verbálně projevují a povzbuzují své mužstvo. Verbální projev v podobě fandění představuje jednu z možností, jak redukovat napětí plynoucí z průběhu utkání. Zejména v moment, kdy se utkání nevyvíjí tím směrem, jak se očekává, začnou se fanoušci aktivně podílet na možnosti změny a pasivně čekají na to, jak vše dopadne. Stejně jako fanoušci povzbuzují svůj domácí tým, tak stejným způsobem se snaží svým hlasitým verbálním projevem oslabit soupeře a zastrašit jeho fanoušky. Pokud se tato snaha projevuje v rámci akceptovatelného chování, lze ji považovat za součást specifické atmosféry fotbalových utkání. Jak je uvedeno výše, téměř žádný zápas se neobejde bez hlasitých verbálních a vulgárních projevů fotbalových fanoušků. Nejedná se pouze o verbální projevy, ale také o vandalismus odehrávající se na stadionech, používání pyrotechniky a fyzické střety fanoušků.

Mezi nejčastější příčiny negativních projevů fotbalových fanoušků na stadionech patří špatná úroveň předváděné sportovní činnosti a z hlediska fanoušků sporné rozhodování ze strany rozhodčích, kteří posuzují soulad sportovní činnosti s danými pravidly. Ačkoliv by se mělo zdát, že u fanoušků jednotlivých klubů by se dala předpokládat určitá míra tolerance, není tomu tak, špatnou úroveň podívané netolerují ani v tomto případě (Slepička 2010: 58).

V této části výzkumu bylo hlavním tématem, jak se dotazovaní respondenti staví k situaci, která se odehrává na zápase během utkání. Fanoušci obou týmů se velmi často projevují nejen verbálně, ale i fyzicky.

Existují určité projevy, bez kterých si dotazovaní respondenti nedokážou fotbalové utkání představit. Mezi ty nejoblíbenější patří zejména používání pyrotechniky. Ačkoliv je používání pyrotechniky

oficiálně zakázáno, na každém zápase se s ní pravidelně setkáváme. O pyrotechniku se starají zejména tzv. ultras, kteří se během zápasu nacházejí v kotli. Jak již bylo zmíněno výše, ultras sami sebe popisují jako diváckou složku publika, jejichž hlavním cílem je vytvořit tu nejlepší atmosféru při utkání za pomoci pečlivě připravovaných choreografií a zpívaných chorálů. Vedle choreografií se připravuje i hromadné fandění, které je vysoce organizované. Ačkoliv ultras pevně stojí za prohlášením, že oni nemají s chuligány nic společného, často dochází k jejich prolínání s fotbalovými chuligány. Ti jim pomáhají s přípravou choreografie a s používáním pyrotechniky. (Pavel Slepíčka a kolektiv 2010: 150-151). Mezi oblíbenou pyrotechniku respondenti řadí zejména bengálské ohně, světlice a dýmovnice a souhlasí s tím, že to velmi okoření atmosféru utkání. Zajímavé a dobře propracované choreografie ultras jsou jedním z důvodů, proč se fanoušci vydávají na fotbalové utkání. Stojí za tím hodiny práce, kdy se skupiny fanoušků setkávají i mimo stadiony a pečlivě se na utkání svého klubu připravují. Používání pyrotechniky musí být však správně organizované a je důležité zamezit jakémukoli nebezpečí.

Jirka Lála: „Když jsme s kamarádem poprvé přišli do kotle, byli jsme úplně hotový z té atmosféry kotle. Jak to tam všechno bouřilo“.

Často dochází k tomu, že se používaná pyrotechnika dostane do špatných rukou a dotyčný „fanoušek“ nezná nic lepšího než hodit tzv. dělobuchy a jiné nebezpečné předměty na hřiště či mezi diváky. Velmi negativní postoj k tomu vyjádřili i dotazovaní respondenti, neboť dělobuchy uvedli jako jeden z nejvíce negativních jevů doprovázející fotbalové utkání. Často dochází k ošklivým zraněním a v některých případech by kvůli tomu mohl být přerušen či zrušen zápas, a to pochopitelně nikdo nechce. Vždy se podaří jistým jedincům tento druh pyrotechniky pronést na fotbalový stadion a pravděpodobně není možné zamezit jeho používání.

Víťa: *„Když se to hází na plochu pod záminkou, aby se něco dělo, aby ten člověk byl důležitý a nějací jeho „nadřizení“ chuligáni ho poplácali po zádech, tak to se mi nelíbí.“*

Rasismus, podle respondentů, spadá do stejné kategorie jako házení dělobuchů a dalších nebezpečných předmětů na hrací plochu a mezi diváky. Nikdo z nich není ochotný tento projev na stadionech tolerovat.

Láďa: *„Myslím si, že nadávat někomu do barvy kůže je jeden z největších projevů zoufalství. Nic jiného na toho člověka ten zoufalec nemá, nemůže se s ním ani srovnávat, a tak si myslí, že mu tímhle tím aspoň ublíží.“*

Respondenti přiznali, že jim nevadí, když se vzájemně uráží s fanoušky a hráči jiných klubů během utkání. Jak sami přiznali: *„my jim nadáváme, oni zase nadávají nám. To k fotbalu prostě patří“*. Silné a emotivní atmosféře utkání napomáhají také gesta mezi hráči a fanoušky.

Láďa: *„Líbilo se mi, když na víkendu šampionů dal Kweuke (bývalý fotbalista Sparty) gól Slávii a naznačil rukou gesto, že nás podřízne. Tyto gesta strašně pozvedávají atmosféru na hřišti“*.

Láďa: *„Nelíbí se mi fotbalisti tzv. primadony. Jsou namachrovaní a myslí si o sobě bůhví co. V ten okamžik, kdy se takhle projeví na hřišti, byl bych ochotný po něm ten kelímek s pivem hodit. Zasloužil by studenou sprchu, aby se probral. Nemyslím si, že by mu kelímek s pivem mohl způsobit nějaké zranění, ale aspoň si uvědomí, že jeho chování není vhodné, že s ním nesouhlasíme“*.

Většina respondentů nesouhlasí s názorem, že pouze chuligáni se na stadionu dopouští vandalismu. Řada z nich byla svědky, kdy opilý fanoušek začal kopat do sedaček či házet okolo sebe dělobuchy a pokoušet se narušit fotbalové utkání. Pyrotechniku tak používají nejenom fanoušci v kotli, ale i ostatní diváci na

stadionu. To, že někdo na stadionu po někom hodí láhev, ještě neznamena, že je to chuligán. Může to být kdokoliv. Třeba opilý fanoušek, který v afektu udělá nějakou hloupost.

Z výzkumu jasně vyplynulo, jaký názor mají fotbaloví fanoušci na konzumaci alkoholu během utkání. Otázka zněla, zda si respondenti myslí, že by agresí a násilím na stadionech mohl snížit zákaz pití alkoholu během utkání. Všichni respondenti se shodli, že alkohol a především pivo k fotbalu patří, neboť uvolňuje atmosféru a fanoušci si více užívají samotnou hru. Je však známo, že nadměrná konzumace alkoholu přispívá ke zvyšování agrese.

3.2.2.3 Zkušenosti fotbalových fanoušků s chuligány

Cílem této části bylo zjistit, jaké zkušenosti mají fanoušci s fotbalovými chuligány. Fanoušci se s chuligány nejčastěji setkávají na stadionech během utkání a na výjezdech po městech České republiky a v zahraničí. Autorka se nejprve zajímala, jak probíhaly výjezdy do zahraničí. 5 dotazovaných respondentů se zúčastnilo výjezdu pražského klubu AC Sparta Praha v roce 2012 do Liverpoolu ve Velké Británii. Doprava byla zajištěna formou autobusů, které je dovezly přímo ke stadionu v Liverpoolu a po skončení zápasu je odvezly zase zpátky do České republiky. Fanoušci popisovali cestu do Anglie jako bezproblémovou, kdy se nijak zvlášť neprojevovali ani fotbaloví chuligáni. Vzhledem k tomu, že na fotbalových stadionech v Anglii existují přísná bezpečnostní opatření a je zakázáno podávání alkoholu, byl na stadionu ve spartánském sektoru klid a nebylo třeba zásahu bezpečnostních sil. K pár konfliktům však došlo před samotným zápasem, neboť se někteří fanoušci během cesty na stadion značně posilili v ulicích Liverpoolu alkoholem. Respondent Radek uvedl, že byl svědkem toho, jak se v průvodu během cesty na stadion opilý fanoušek slovně pustil do jiného střízlivého fanouška.

Radek: *„Najednou jeden opilý fanoušek začal řvát na druhého fanouška, že málo fandí a že tady nemá co dělat. Ze začátku se*

pouze slovně napadali a uráželi, ale pak to vypadalo, že se budou prát. Naštěstí je od sebe včas odehnali“.

Emotivně vypjatější bývají výjezdy po České republice. Těchto výjezdů se může zúčastnit spousta fanoušků, neboť si je z velké části mohou všichni dovolit. Fanoušci se dopravují na fotbalové zápasy buď vlastní dopravou, nebo jezdí ve skupinách s ostatními fanoušky vlakem či autobusem. Většina fanoušků se shoduje, že cesta vlakem bývá velká zábava, neboť si během cesty mohou popovídat s přáteli a zároveň navázat nová přátelství. Několik respondentů uvedlo, že v přítomnosti dalších fanoušků nepociťovali žádný strach.

Jirka Lála: *„Ty vlaky jsou asi nejlepší. Hlavně ty delší cesty...můžeš pokecat s kámošema, stihneš se opít. Je to takový, že nic nemusíš řešit. Má to takový kouzlo, když jede společně sto a více lidí“.*

Vít'a: *„Když jsem jezdil vlakem s chuligány na výjezd, tak jsem nikdy neměl strach. Nebál jsem se, že by se mi něco mohlo stát. Paradoxně jsem cítil, že mě ochrání“.*

V další části měli respondenti uvést, zda mají nějaké zkušenosti s agresivními fanoušky i mimo fotbalové stadiony. Respondent Láďa uvedl, že byl společně s kamarádem napaden cizími fotbalovými fanoušky v hospodě. Dle jeho výpovědi se s kamarádem nijak zvlášť neprojevovali, jen občas zvolali hesla Slávie! Slávie! Nikoho tím nepopuzovali.

Láďa *„Najednou k nám přiběhli a dali kamarádovi asi 5 ran, pak dali jednu mně, já utekl dvoum klukům, jeden mi pak podkopl nohy, rozrazil jsem si koleno a kopli mě párkrát na zemi. Vstal jsem a odběh jsem za roh, tam jsem zavolal policajty. Ti přijeli a vůbec to neřešili, jenom se jich zeptali, proč nás napadli. A my dva jsme odešli“.*

domů. Ještě před příjezdem policajtů tam ty chuligáni debilní napadli znovu kamaráda a dali mu asi 10 ran na hlavu ve třech lidech“.

Respondent Láďa si myslí, že to vše vzniklo z toho důvodu, že cizí fanoušci posilnění alkoholem neunesli, že někdo může fandit jinému klubu než oni. Byli si vědomi toho, že oni dva jsou podstatně mladší a menší než oni a že nemají zájem se s nimi prát. Nebylo to podle něj vůbec férové.

3.2.2.4 Příčiny fotbalového chuligánství z pohledu fanoušků

Poslední část výzkumu se zaměřovala na důvody, které podle respondentů vedou fotbalové fanoušky k tomu, že se přidají ke skupině fotbalových chuligánů. Mezi hlavní popisované příčiny, které vedou fanoušky k fotbalovému chuligánství, patří zejména problémy v dětství, hledání místa v životě, potřeba vést a být veden někým silnějším, nuda, navazování přátelství, silný prožitek z adrenalinu.

Příčiny, které uvedli dotazovaní respondenti, popisuje také Pavel Slepíčka (Slepíčka 2006: 166). Agresivní diváci trpí sociální deprivací, která plyne především z absence přiměřených sociálních vztahů ať již rodinných či vrstevnických. Často na to má vliv zejména rozpad manželství v době, kdy jsou děti malé a snaží se vnímat okolí co nejvíce. V době dospívání mladí lidé hledají především vzor, ke kterému by se upínali v životě, velkou roli zde hraje zejména utváření přátelství s lidmi stejného věku. Pokud se mladým lidem nedostává dostatečné pozornosti a nedochází k naplnění základních sociálních potřeb, může docházet k určitým blokům, kdy se jedinec nemá o koho opřít. Tím, že se nedaří najít místo ve většinové společnosti, vstupem do chuligánské skupiny se jim otevírá možnost získat alespoň malou naději do budoucnosti a nabytí dojmu, že se znovu postaví na vlastní nohy.

Víťa: *„Jsou to kluci, kteří si potřebují něco dokázat. Nejsou třeba úspěšný u holek. Pak najednou přijdou do kotle, kde je zdraví starší kluci. Najednou jsou součástí party lidí a oni se začnou cítit dobře. Mají pocit, že konečně patří někam, kde je ostatní berou“.*

Láďa: *„Mají za sebou nějaké rodinné trauma a neví, jak se s tím vypořádat. Tak se začnou mlátit. Myslí si, že se tak vybijí z problémů, které mají“.*

Vzhledem k tomu, že se mezi chuligány vyskytují i lidé vzdělaní, kteří nemají problém se usadit a prosadit ve většinové společnosti, musí zde být i nějaký jiný vliv, který tyto lidi přiměje se přidat k subkultuře chuligánů. Respondenti uvádějí, že v tomto případě dochází k opačné situaci, kdy ačkoliv má bohatý vzdělaný muž téměř „vše“, chybí mu v životě něco, co by ho nějak rozptylovalo v té jeho „dokonalé nudě“. Tito lidé se tak chodí do skupiny chuligánů odreagovat a rvačky mezi chuligány na odlehlých místech mu kromě zábavy nabízejí také adrenalin a možnost utvářet nové sociální vazby s lidmi podobného vyznání.

Ivan: *„ Některé chuligánské skupiny se zakládají tak, že parta kamarádů jde na fotbal, vyrobí si vlastní vlajku...vznikne menší fanklub...časem se začnou víc zajímat o to, jak to chodí okolo fotbalu, chodit na bitky a udělají si nějaké jméno...“.*

Jak již bylo popsáno výše, dnešní chuligáni se věnují zejména bojovým sportům, které jim mají zvýšit šanci na vítězství proti soupeři. Respondent Ivan uvádí, že pro něj slouží rvačky především k tomu, aby ze sebe vysvobodil špatnou energii, kterou nasbírá přes týden. Jak sám uvádí, ke rvačkám, které se odehrávají na fotbalových stadionech, se ve většině případů připojí zejména lidé, kteří s fotbalovým chuligánstvím nemají nic společného. V tomto případě je třeba odlišovat ty „pravé“ chuligány. Ti lidé, kteří se řadí k fotbalovému chuligánství, si po zápasech domlouvají bitky a chodí se poprat do odlehlých míst, kde se nevyskytují civilisté. Ti, kteří

provádějí výtržnosti na stadionech, ti si rádoby na chuligány hrají, ale ve skutečnosti to nemá s chuligánstvím nic společného. Řada chuligánů nemá v plánu se porvat na stadionu. Často ale dochází k tomu, že je vyprovokují samotní pořadatelé, kteří fandí jinému týmu a často mohou patřit do jiné chuligánské skupiny. V tomto případě dochází ke rvačkám, kam se obvykle zapojí více lidí, kteří se k chuligánům neřadí. Média v tomto případě mluví o výtržnostech, které vyvolali zejména chuligáni, ačkoliv to tak nemusí být v každém případě.

3.3 Shrnutí výsledků výzkumu a diskuze

První okruh tématu byl zaměřen na popis fotbalového chuligána. Z výpovědí vyplynulo, že hlavními znaky chuligána jsou nakrátko zastřižené vlasy a drsný výraz v obličeji, který mu má dopomoci k většímu respektu u ostatních lidí. Oblékají se převážně do sportovního oblečení a svá těla zkrášlují tetováním. Díky těmto znakům se identifikují se svou skupinou. Novotná (2010) popisuje 3 různé situace, během kterých se jedinec identifikuje se svou skupinou. Dodává, že nikdy není na začátku předem jasné, zda skutečně dojde k osvojení identity. I mezi fotbalovými chuligány se najdou tací, kteří sdílí určité názory své skupiny, účastní se bitek, ale neztotožňují se s některými vizuálními znaky. Respondenti osobně znají jedince, kteří byli několik let členy chuligánských skupin, ale po čase tyto skupiny opustili. Na fotbal jako takový nezanevřeli, dále navštěvují fotbalová utkání, ale již se nechodí prát za svůj klub. Člověk, který opouští skupinu, již nikdy nebude takový, jaký byl předtím, než do ní vstoupil.

Fotbalové chuligánství je mezi samotnými chuligány dnes bráno jako kolektivní bojový sport. Pokud chce dnes někdo uspět jako chuligán, měl by se věnovat nějakému bojovému sportu. Dobrá fyzická kondice a dodržování zdravého životního stylu má dopomoci k vítězství ve rvačkách. Se sílícím tlakem ze strany policie, která je

chuligánům neustále v patách, se veškeré rvačky přesouvají na utajovaná místa. Chuligáni si veškeré informace o rvačkách velmi střeží. Většina respondentů se shodla, že pokud si fotbaloví chuligáni vyřizují účty sami mezi sebou, nemají důvod k tomu cítit se ohroženi a takové chování tolerují. Zdůrazňují však, že by se mělo zamezit jakémukoli kontaktu s civilisty. Ačkoliv veřejnost stojí za názorem, že fotbaloví chuligáni se chodí na zápas jen porvat, respondenti se shodují, že znají chuligány, kteří sedí na tribuně a po celou dobu sledují zápas a užívají si atmosféru utkání stejně jako oni. V další části rozhovoru byly hlavním tématem projevy fotbalových chuligánů. Respondenti měli uvést, se kterými projevy chuligánů souhlasí a se kterými naopak nesouhlasí. Všichni respondenti se shodli, že verbální a v jisté míře vulgární pokřiky a skandování fanoušků k fotbalu patří. Popisují, že gesta a urážky, které si mezi sebou vyměňují s fanoušky soupeře, velmi okoření atmosféru utkání. Zejména používání pyrotechniky v rámci určitých bezpečnostních opatření hodnotí kladně. Negativně se staví k házení předmětů na hrací plochu a mezi diváky. Mezi tyto předměty řadí zejména dělobuchy. Pozitivní postoj vyjádřili respondenti ke konzumaci alkoholu během utkání. Jednání, typické pro fotbalové fanoušky a chuligány, jak uvádí Rappaport (1988) je z velké části ritualizované, neboť se řídí určitými pravidly a udržuje jedince pohromadě. Dle Gluckmana (1982) nám rituály slouží v určitých případech zejména k tomu, že transformují konflikty neškodným směrem. Z toho pohledu interpretace respondentů odpovídají Gluckmanově teorii. Návštěvníci se na fotbalových stadionech projevují specifickým chováním, které by si v běžném životě dovolit nemohli. Proto zažívají během utkání pocit svobody, který jim umožňuje se projevit tímto způsobem chování. Ostatní návštěvníci fotbalového utkání právě projevy radikálních fanoušků očekávají a dle jejich slov se na ně těší. Pokud nedochází během utkání k fyzickému násilí, je ritualizované chování fanoušků z pohledu našich respondentů tolerováno a vyžadováno. V další části rozhovoru respondenti popisovali své zkušenosti

s fotbalovými chuligány. Dotazovaní respondenti se zúčastnili nejen fotbalových výjezdů po České republice, ale řada z nich má i zkušenosti s cestováním se svým týmem do zahraničí. Pět respondentů se zúčastnilo výjezdu se svým klubem do Velké Británie a až na pár menších verbálních konfliktů před utkáním si výjezd užili a prožili ho v klidu. Kladně hodnotí respondenti také výjezdy po České republice.

V dnešní době se řada vědců pokouší identifikovat hlavní příčiny, které podle nich vedou k tomu, že se lidé na základě svého vlastního uvážení rozhodnou vstoupit mezi fotbalové chuligány. Mezi nejčastější příčiny fotbalového chuligánství uvedli respondenti zejména problémy v dětství, hledání místa v životě, potřeba vést a být veden někým silnějším, nuda, navazování přátelství či silný prožitek z adrenalinu. Respondenti, kteří jsou v kontaktu s fotbalovými chuligány, nepotvrdili, že by se v jejich chuligánské skupině vyskytovali lidé, kteří by měli nějaké značné ekonomické problémy a pocházeli z nižších sociálních vrstev. Z této skutečnosti vyplývá, že již neplatí dřívější názor sociologů (Wann 2001), podle kterých pocházeli chuligáni z nižších sociálních vrstev, měli pouze základní vzdělání a špatné zaměstnání. Dnešní fotbaloví chuligáni pocházejí ze všech společenských vrstev. V souvislosti s fotbalovým chuligánstvím se nejčastěji uvádí pojem subkultura. Obecně lze říci, že subkultura se zabývá malými kulturními skupinami, které se oddělily od hlavního společenského proudu a její členové jsou nositeli vlastních odlišných hodnot, vzorců chování a životního stylu. Do dnešní doby existuje mnoho teorií a konceptů vysvětlujících fotbalové chuligánství z hlediska subkultur. Nejprve se pokusíme analyzovat koncept Kena Geldera, (Gelder 2007: 3-4) který navrhl šest způsobů, jak identifikovat subkulturu pomocí postojů jejích členů. Fotbaloví chuligáni však naplňují pouze tři z nich, a to především nezatahování rodinných příslušníků do záležitostí skupiny, vztah k místu neboli k fotbalovému klubu a prezentace

symbolů, které odlišují skupinu od majoritní společnosti. Společnými symboly, kterými se prezentují fotbaloví chuligáni, jsou především vlajky či šály chuligánských skupin, tetování či nošení sportovního oblečení. Vizuelní znak či symbol, tedy přispívá k hlavnímu odlišení fotbalových chuligánů od majoritní společnosti. Vzhledem k tomu, že většina fotbalových chuligánů má stálou práci a fotbalové chuligánství berou jako určitý druh zábavy, kterému se věnují ve svém volném čase, nemůžeme říci, že by měli negativní vztah k práci. Stejně tak nemají fotbaloví chuligáni negativní či ambivalentní vztah k sociálním třídám. Negativně se vyjadřují pouze k většinové majoritní společnosti, a to v souvislosti s tím, že se jim nelíbí, že jsou obecně považováni za agresivní výtržníky s omezenou slovní zásobou. O odmítání banalit každodenního všedního života a masovosti si každý člen skupiny rozhoduje sám. Z výše popsaného vyplývá, že koncept Kena Geldera se spíše hodí na popis fotbalových chuligánů v minulém století. Pro dnešní dobu se jako vhodnější jeví koncept městských kmenů, který popisuje Maffesoli (1996). V případě fotbalových chuligánů se jedná o menší neformální skupinu lidí, která sdílí společné zájmy, má podobný pohled na svět, oblečení, styly a vzory chování a pomocí těchto symbolů se odlišuje od většinové majoritní společnosti. Tento volnější koncept se hodí nejvíce pro námi popisovanou skupinu fotbalových chuligánů. Jak potvrdili respondenti, největší násilí, ke kterému docházelo v 90. letech 20. století, je dnes už na ústupu. Stále větší bezpečnostní opatření na fotbalových stadionech brání chuligánům násilným projevům, a tak se veškeré rvačky přesouvají do odlehlých míst. Na těchto místech je velká šance vyhnout se civilistům, a tak se snižuje procento ublížení nevinným lidem, kteří nemají co do činění s fotbalovým chuligánstvím. Respondenti dále uvedli, že dnes se chuligánem může stát kdokoli, kdo má odvalu a chuť vyzkoušet něco, co většina majoritní společnosti odsuzuje, aniž by tušila, co vše to obnáší a nedala jen na názor médií. Fotbalové chuligánství berou jako zábavu a přináší jim pocit uspokojení. Kritizovaný

sociolog Marsh, který prováděl tři roky terénní výzkum mezi fotbalovými chuligány, řekl, že abychom mohli pochopit subkulturu chuligánů, je potřeba získat na fotbalové chuligánství náhled jednoho z nich (cit in Carnibella a kol 1996: 37-38).

4 ZÁVĚR

Tato práce je věnována fenoménu fotbalového chuligánství. Jejím cílem bylo nahlédnout na fotbalové chuligánství pohledem fotbalových fanoušků, kteří se pravidelně na fotbalových stadionech setkávají s chuligány a mají možnost proniknout do jejich společenství. Práce se zaměřila především na popis aktuálních projevů a příčin tohoto fenoménu na základě odborné literatury a získané informace potvrdit či vyvrátit na základě rozhovorů s respondenty, kteří tvoří skupinu fotbalových fanoušků.

Ještě před popisem samotného fotbalového chuligánství nás teoretická část seznamuje s charakteristikou sportovního diváctví a vymezením základních pojmů spojených s fotbalovým chuligánstvím, násilím a agresí. Následující řádky uvádí základní charakteristiku fotbalového chuligánství zahrnující typologizaci návštěvníků fotbalových stadionů, nejčastější projevy spojené s chuligány a vysvětlení příčin vstupu do chuligánské skupiny z pohledu sociologického přístupu a teorie subkultur.

V praktické části byl popsán cíl a metodologie zahrnující kvalitativní výzkum. Data byla získána pomocí polostrukturovaných rozhovorů, které se zaměřovaly na čtyři tematické okruhy: popis, projevy, zkušenosti a příčiny fotbalových chuligánů z pohledu fotbalových fanoušků. Výsledky výzkumu nebyly vždy jednoznačné, ale vyhodnocení přineslo zajímavé poznatky. Samozřejmě, že není možné hodnotit všechny chuligány na základě údajů z několika rozhovorů s lidmi, kteří s chuligány často přicházejí do kontaktu. Slabinou této práce může být fakt, že na fotbalové chuligány je nahlíženo z pohledu fanoušků a je nutné dodat, že pokud by se prováděly výzkumy se samotnými informátory chuligány, výsledky by se patrně mohly lišit. Je třeba si uvědomit, že existují i tzv. „slušní“ chuligáni, kteří navštěvují fotbalové utkání z důvodu fandění a povzbuzování svého týmu a rvačky berou jako sport, během kterého

porovnají své síly s členy jiných chuligánských skupin. Fotbalové chuligánství je organizované hnutí, které se řídí podle určitých zásad a pravidel. Většina členů tyto zásady a pravidla dodržují, ale jak už to bývá zvykem, najdou se jedinci, kteří se odmítají podříditi celé skupině, svou účast zneužívají k projevům násilí, které již s fotbalovým chuligánstvím nemá nic společného a na základě jejich činnosti dochází ke zraněním a majetkovým škodám. Co je ale nejhorší, kazí to pohled společnosti na tuto skupinu jedinců a o chuligánech jako takových se mluví jako o zločincích a výtržnících. Z této práce vyplynulo, že fotbalové chuligánství je životní styl a oblíbený koníček, bez kterého fotbaloví fanoušci nemůžou žít. Zajímavým výsledkem byla zejména studie sociologa Gluckmana, dle kterého lze některé rituály, v našem případě projevy fotbalových chuligánů na fotbalových stadionech, považovat za určité způsoby chování, které v konečném důsledku transformují konflikty neškodným směrem a agrese je tak mnohdy co nejvíce utlumována. Výsledky také ukázaly, že většina chuligánů dnes pochází ze všech sociálních vrstev, nejedná se tedy pouze o jedince pocházející z těch nejnižších poměrů. Můžeme říci, že nemá cenu se odvolávat na sociologické teorie, neboť pravdivý obraz se dá získat jen díky možnosti pohybu mezi samotnými chuligány a snažit se pochopit svět fotbalových chuligánů z jejich vlastního pohledu.

5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

BLANCHARD, Kendall. 1995. *The Anthropology of sport: An introduction*. Westport: Bergin & Garvey.

CARNIBELLA A KOLEKTIV, Giovanni. 1996. *Football violence in Europe: A report to the Amsterdam Group*. Oxford: The Social Issues Research Centre.

COSER, Lewis. 1956. *The function of social conflict*. New York: Free Press.

ČERMÁK, Ivo. 1998. *Lidská agrese a její souvislosti*. Žďár nad Sázavou: Fakta.

ERIKSEN, Thomas Hylland. 2008. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost a rituál*. Praha: Portál.

GELDER, Ken. 2007. *Subcultures: Cultural Histories and Social Practice*. Abingdon: Routledge

GELDER, Ken, THORNTON, Sarah. 1997. *The subcultural reader*. London: Routledge.

GLUCKMAN, Max. 1982. *Custom and conflict in Africa*. Oxford: Bleckwell.

HACKER, Friedrich. 1971. *Aggression: Die Brutalisierung der modernen Welt*. Wien-Miinchen: Ziirich.

HEBDIGE, Dick. 2012. *Subkultura a styl*. Slavonice: Dauphin.

HENDL, Jan. 2008. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

JANDOUREK, Jan. 2001 *Sociologický slovník*. Praha: Portál, s.r.o.

JANDOUREK, Jan. 2011. *Sociologie zločinu: proč lidé vraždí a jezdí načerno*. Praha: Portál.

JENKINS, Richard. 2008. *Social Identity*. Abingdon: Routledge

LE BON, Gustave. 1994. *Psychologie davu*. Praha: KRA.

LORENZ, Konrad. 1993. *Takzvané zlo*. Praha: Mladá fronta.

MAFFESOLI, Michelle. 1996. *The Time of the Tribes: The Decline of Individualism in Mass Society*. London: Sage Publications.

MAREŠ, Miroslav, SMOLÍK, Josef, SUCHÁNEK, Marek. 2004. *Fotbaloví chuligáni:*

evropská dimenze subkultury. Brno: Centrum strategických studií.

NAKONEČNÝ, Milan. 1998. *Základy psychologie*. Praha: Academia.

NAKONEČNÝ, Milan. 2009. *Sociální psychologie*. Praha: Academia.

NOVOTNÁ, Eliška. 2010. *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada Publishing.

RAPPAPORT, Roy. 1988. *Ritual and religion in the making of humanity*. Cambridge: Cambridge University Press.

REICHEL, Jiří. 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, a.s.

SEKOT, Aleš. 2008. *Sociologické problémy sportu*. Praha: Grada Publishing, a.s.

SLEPIČKA A KOLEKTIV, Pavel. 2010. *Divácká reflexe sportu*. Praha: Karolinum.

SLEPIČKA, Pavel, HOŠEK, Václav, HÁTLOVÁ, Běla. 2006. *Psychologie sportu*. Praha: Karolinum.

SMOLÍK, Josef. 2008. *Fotbalové chuligánství: historie, teorie a politizace fenoménu*. Karlovy Vary: Zdeněk Plachý vydavatelství a nakladatelství.

SPURNÝ, Joža. 1996 *Psychologie násilí: o psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. Praha: Eurounion.

STRAUSS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu*. Brno: Sdružení podané ruce.

TAYLOR, Ian. 1971. *Football mad: a speculative sociology of football hooliganism*. In Dunnig, E. 1971. *The sociology of sport*. London: Frank Cass and Company Limited.

THORNTON, Sarah. 1997. *The Social Logic of Subcultural Capital*. In Gelder, Ken, Thornton, Sarah. 1997. *The Subcultures reader*. London: Routledge.

WANN, L. A KOLEKTIV, Daniel. 2001. *Sport fans. The psychology and social impact of spectators*. London, New York: Routledge.

6 RESUMÉ

This thesis is devoted to the phenomenon of football hooliganism. It focuses in particular on its current manifestations and causes, and the aim is to look at football hooligans from the perspective of football fans.

In the theoretical part are mentioned basic concepts associated with the subject such as violence, aggression, football hooliganism, group identity and subculture theory.

The fieldwork was created using semi-structured interviews with twelve respondents among football fans. Topics focus on the description, symptoms, causes and experience of football hooligans described by football fans. The conclusion summarizes the information from the research and discussion. Football hooliganism is an organized movement, which is governed by certain principles and rules. Most members of these principles and rules are followed, but some people refuse to submit to the group and its participation in the acts of violence, abuse, already with football hooliganism has nothing in common. An interesting result was particularly studies sociologist Gluckman, according to which, some of the rituals in our case of football hooligans in football stadiums, regarded as the behaviors that transform conflicts harmless direction. This work showed that football hooliganism is a lifestyle and favorite hobby, without football fans cannot live.

7 SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Informace o respondentech

Pseudonym	Věk	Klub, kterému fandí:	Zařazení divák/fanoušek/ chuligán/ultras
Pavel	26	AC Sparta Praha	fanoušek
Láďa	21	SK Slavia Praha	fanoušek
Martin	21	SK Slavia Praha	fanoušek
Petr	24	AC Sparta Praha	fanoušek
Aleš	21	AC Sparta Praha	fanoušek
Radek	27	AC Sparta Praha	fanoušek
Vali	25	AC Sparta Praha	fanoušek
Jirka Lála	20	AC Sparta Praha	ultras/chuligán
Víťa	23	AC Sparta Praha	fanoušek
Ivan	24	AC Sparta Praha	fanoušek/chuligán
Tomáš	25	AC Sparta Praha	fanoušek
Marek	28	AC Sparta Praha	fanoušek

8 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Fotografie ze zápasu AC Sparta Praha a SK Slavia Praha květen 2010 (zdroj vlastní)

Příloha č. 2 Fotografie ze zápasu AC Sparta Praha a FC Viktoria
Plzeň březen 2013

(převzato z: <http://www.gambrinusliga.cz/clanek/756-jak-se-fand-na-letn-choreo-pipravili-fanouci-sparty-i-plzn.html>, cit. 6. 4. 2014)

Příloha č.3 Fotografie z bitky, Opavští hooligans při měření sil s chuligány Bohemians v roce 2007

(Převzato z: <http://www.hooligans.cz/interviews/1200-rozhovor-s-chuliganem-sfc-opava>, cit. 6. 4. 2014)

